

הילכו שניים יחדיו: איך חוגגים את טו באב שחל בשבת ואתחנן?

השבת הקרובה מזמנת קביעות נדירה וחגיגית: מפגש בין פרשת ואתחנן לחמישה עשר באב. בשבת נקרא את פרשת ואתחנן וכן תאריך היום יהיה חמישה עשר באב. הדבר המעניין הוא שלא מדובר בשני אירועים שונים שמזדמנים לפרק אחד, אלא בשני אירועים שהתרחשו בזמנו באותו יום וחוזרים ומתרחשים השנה בו ביום.

מנהג ישראל לקרוא מדי שנה את פרשת ואתחנן בשבת שאחרי תשעה באב. כך מסדר הטור את סדר הקריאות בתורה:

1. טור סימן תכח: בשנה פשוטה 'פקדו ופסחו' [פרשת "צו"-פקודה לפני פסח], בשנה מעוברת 'סגרו ופסחו' [פרשת מצורע שמסגירה את המצורע לפני פסח], 'מנו ועצרו' [פרשת במדבר ומנין בני ישראל לפני העצרת שהיא חג השבועות], 'צומו וצלו' [תשעה באב ואחר כך פרשת ואתחנן ותפילת משה], 'קומו ותקעו' [פרשת נצבים לפני ראש השנה].

הקשר הפשוט בין פרשת ואתחנן לימים אלו הוא בכך שצריך להמשיך ולהתחנן על הגאולה. אף שחלף תשעה באב ולא נענינו, עלינו ללמוד ממשה שלא קיבל הגזירה והמשיך להתחנן להיכנס לארץ. כך אפשר להסיק מדברי הטור הנ"ל: בעוד שבכל הסימנים מקדים את הפרשה ואחר כך המועד ("פקדו ופסחו, סגרו ופסחו"), בתשעה באב מקדים את ה'מועד' ואחר כך הפרשה ("צומו וצלו"). ולכאורה ההסבר הוא שכאן עיקר הקביעות היא שבביל מה שבא אחרי תשעה באב, שאם חלף היום ולא נענינו, אסור לשכוח את הצער ולמהר לחופש, אלא "צומו וצלו".

אבל השנה ישנו קשר כפול ומכופל בין שני האירועים: משה מדגיש בפתח הפרשה "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר" והעת ההיא שבה התעורר לבקש רחמים על עצמו היה ט"ו באב. ואכן השנה נקרא את הדברים בו ביום, בעיצומו של חמישה עשר באב.

תחילת פרשתנו: ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר: ה' אלוקים אתה החלזת להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה ... אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה - רש"י: 'בעת ההיא' - לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג [ובגמרא ב"ב קכא שהיה זה בט"ו באב]

הקביעות הזו מזמינה אותנו לבדוק באופן יסודי את סיפורו של היום טוב המסתורי הזה, חמישה עשר באב. א. ראשית, מה הקשר בין טו באב לפרשת ואתחנן? מה קרה באותו יום שהמריץ את משה להאמין שאפשר לשנות את רוע הגזירה "יען לא האמתם בי ... לכן לא תביאו את הקהל אל הארץ"?

ב. כיצד נולד ה"יום טוב" שלא היו ימים טובים לישראל כמותו – חמישה עשר באב?

זה לא סוד שהיהודים אוהבים לחגוג ולשבוער שגרה. כבר המן האגגי הסית את המלך אחשוורוש בטענה "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שווה להניחם". הסיבה שלא שווה להחזיק עם של מיליוני אנשים מוכשרים היא, שהיהודים עצלנים, הם אוהבים לחגוג ולבטל ממלאכה. "שמוציאים את כל השנה בשה", פה"י (שבת היום, פסח היום, רש"י מגילה יג,ב). "כשיהודי לא מגיע לעבודה יש לו תירוץ מוכן: שבת היום, פסח היום".¹

כאן אומרת המשנה שמעבר לכל החגים מהתורה ומדרבנן, בזמן בית המקדש היה יום טוב אחד שעלה על כולם. השמחה באותו יום עלתה על העליצות בפסח או בפורים.

¹ בדיחה: יאסר ערפאת ימ"ש היה מחבל מבוקש על ידי שלטונות ישראל. במשך עשרות שנים הוא נמלט בין מדינות שונות וכמעט נהרג לא פעם. באחת הבריחות המבוהלות שלו שאל בייאוש את האצטגנינים שהקיפו אותו, מתי הוא ימות? החכם ענה: "אתה תמות ביום חג ליהודים".
- "איזה חג? חנוכה? פסח?" – "לא חשוב, מתי שתמות הם יעשו יום חג..."

2. משנה תענית כו,ב: אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו ... ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות: בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תיתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה, שקר החן והבל היופי אישה יראת ה' היא תתהלל.

וכמובן, הגמרא מצריכה בירור רב: מה הולך כאן? איך אפשר לעכל את חוסר הצניעות בו מסירים את המחיצות בין עזרת נשים ועזרת גברים ובנות ירושלים מחוללות בכרמים והבחורים מביטים בהן?

ג. בעיקר צריך להבין את הבחירה בימים הללו: למה חג השידוכים הירושלמים נבחר דווקא לחמישה עשר באב? ואיך יתכן לחגוג חגיגה כזו – לא פחות ולא יותר – בעיצומו של היום הקדוש והטהור בשנה, שכידוע אפילו היצר הרע לוקח בו מנוחה?

תענית ל,ב: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים. בשלמא יום הכפורים משום שיש בו סליחה ומחילה ויום שניתנו בו לחות האחרונות – אבל ט"ו באב מהו?

ביחס ליום הכיפורים עונה הגמרא, שהוא יום סליחה ומחילה ובו החליט הקב"ה לשאת אותנו לאישה והורה על הקמת המשכן, לכן הוא מתאים להקמת בית בישראל. אבל כמדומה שעדיין צריכים הדברים ביאור רב. ובעיקר איננו יודעים מה קרה בט"ו באב שהפך אותו מתאים לחגיגת שידוכים?

להוסיף שהדברים תמוהים ביותר, לאור פירוש התוספות במסכת מגילה:

מגילה לא,א: ביום הכיפורים קוראים בפרשת 'אחרי מות' [מעניינו של יום] ... ובמנחה קורין בעריות – רש"י: קורין בעריות - שמי שיש עבירות בידו יפרוש מהן לפי שהעריות עבירה מצויה שנפשו של אדם מחמדתן ויצרו תוקפו. **תוספות:** קורין בעריות - לפי שהנשים מקושטות בשביל כבוד היום, צריך להזכירם שלא יכשלו בהן. **פסקי תוספות קיב:** שמתקשטות בו ביום יותר משאר ימים טובים כדאמרין בשלהי תענית [שבנות ירושלים יוצאות לחול בכרמים].

בעוד שרש"י מפרש בפשטות שכוננת הקריאה היא להזהיר מעבירה בכלל, תוספות כותב דברים מבהילים: מתברר שבנות ירושלים היו באות לבית הכנסת מקושטות יתר על המידה ביום הכיפורים, שכן הן היו בדרך או בחזור מהמחול בכרמים. והחשש לחטא היה גדול כל כך עד שנדרשו לקרוא במיוחד בפרשת העריות כדי להרגיע את היצר.

ולא צריך להיות מפרש כדי לתמוה: איך חל הבלבול בלוח השנה? מה כל כך חשוב לקיים את חגיגת הכרמים בעיצומו של היום הקדוש והטהור בשנה? ומה עניינו של חמישה עשר באב לכאן?

אכן מגילת איכה רומזת כי אחרי החורבן בטלה החגיגה. וזאת הן בגלל שנגמר המצב רוח לחגוג, אבל גם בגלל שאחרי החורבן איננו עומדים במדרגה רוחנית שמאפשרת לקיים חגיגה כזו בטהרה.

איכה א,ד: דרכי ציון אבלות ... כל שעריה שוממים, כהניה נאנחים בתולותיה נוגות – **תרגום איכה:** בתולותיה סופדות על שהפסיקו לצאת בחמשה עשר באב וביום הכיפורים לחול במחול.

והתמיהה מתחזקת: האם לא מצאו לכתחילה דרכים טהורות יותר להקים בתים בירושלים?!

ד. לסיום נעלה קושיה רביעית לרגל חג השידוכים: מהי העצה החשובה ביותר להקמת בית? כשהילד שלכם עמד או יעמוד תחת החופה, איזו עצה לתת לו כסגולה לחיי נישואים מאושרים ומאריכי ימים?

ב. נתחיל עם השאלה הראשונה אודות ט"ו באב: מה גרם למשה להתפלל על עצמו ביום הזה, כדברי הפסוק "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר?"

משה רוצה לרמוז שהתעוררה בו תקווה חזקה לשנות את הגזירה. אף שנאמרה **שבועה מפורשת** "לכן לא תביאו את הקהל הזה" וברש"י: "**בשבועה**, כמו 'לכן נשבעתי לבית עלי' - נשבע בקפיצה כדי **שלא ירבו בתפילה**" ושבועה כזו לא ניתנת להבטל, בכל זאת קרה משהו דרמטי בט"ו באב שגרם למשה לחשוב שאפשר לבטל הגזירה.

רש"י: 'בעת ההיא' - לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג [בט"ו באב, ב"ב קכא], דימיתי שמא הותר הנדר.

הגמרא אומרת שכיבוש סיחון ועוג היה בט"ו באב, וכיון שכבש משה את ארצות סיחון ועוג באותו יום, עלתה בו מחשבה שהותר הנדר שלא ייכנס לארץ. שכן ארצות סיחון ועוג הם חלק מארץ ישראל העתידית, כדעת תנא קמא במשנה ביכורים א, שפירות עבר הירדן חייבות בביכורים כפירות הארץ. ואם זכה **להתחיל ולכבוש הארץ** והתבטל חצי נדר - אולי יתבטל כולו.

עוד רעיון נפלא אודות ט"ו באב שעורר תקווה במשה, מובא בספר חסידי בשם "אמרי שמאי": הרב שמאי גינצבורג היה חסיד גור, תלמיד חכם ידען ובקי, שעבד לפרנסתו בסוכנות היהודית ועורר יהודים לעלות לארץ אחרי תלאות המלחמה הנוראה².

הוא מסביר כך: הגמרא בסוף תענית מאריכה לבאר את סודו של ט"ו באב, ומונה שישה אירועים שאירעו בו ביום והאירוע הראשון מבחינה כרונולוגית הוא "יום בו **כלו מתי מדבר**". יום בו התבטלה בעניין מסוים גזירת המרגלים במדבר הזה יפלו פגריכם ולא תבואו אל הארץ.

בחטא המרגלים נגזר כי כל 600,000 הגברים בני הדור ההוא, בין הגילאים 20 לשישים, ימותו בחולות המדבר. מדי שנה בליל תשעה באב, היו הגברים שהגיעו לגיל שישים, חופרים לעצמם שוחות בקרקע ונכנסים לתוכם. כשהאיר הבוקר הם כבר לא היו בין החיים ולא נותר אלא לכסות אותם בחול.

הגיעה שנת הארבעים במדבר ונותרו 15,000 אחרונים (אחד חלקי ארבעים מ-600.000) שהיו אמורים למות באותה שנה. הם נכנסו בליל תשעה באב לתוך השוחות וציפו למותם. והנה האיר הבוקר והם זכו לראות את השמש מאירה. עלה בדעתם כי טעו בספירה ועוד לא הגיע תשעה באב ולכן גם בלילה הבא נכנסו לאדמה, וכך בלילה אחריו. עד שהגיע ליל טו באב וראו את הירח מלא והבינו שכבר הגיעו לחצי החודש – והגזירה התבטלה.

הנס המהפכני הזה גרם למשה לקום ולהתפלל על עצמו. לאחר שראה כי התעוררו רחמי שמים ובטלה שבועת ה' "במדבר הזה יפלו פגריכם", עלה בליבו כי השבועה החמורה תתבטל גם ממנו וגם הוא יזכה להיכנס לארץ.

אמרי שמאי: איתא בפתיחתא למדרש איכה: לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ... יום בו כלו למות מתי מדבר ... דכיון שהתמלאה הלבנה בליל ט"ו באב אמרו: דומה שהקב"ה ביטל גזירה מעלינו ועשאוהו יום טוב. וכיון שראה משה שבוטלה הגזרה מאנשי דורו, ביקש שתבטל גם ממנו.

[אגב, בהמשך לזה שתפילת משה החלה "בעת ההיא" - בט"ו באב - כותב הפני יהושע רעיון גאוני לבאר את דברי המדרש הידועים שמשה התפלל 515 תפילות. שכן מט"ו באב עד פטירת משה בצוהרי ז' אדר, יש 515 תפילות.

מט"ו באב עד ז' אדר ישנם 200 ימים: שישה חודשים שלמים (אלול, תשרי, חשוון, כסלו, טבת, שבט) ששלושה מתוכם מלאים (90 יום) ושלושה מתוכם חסרים (87 יום) = 177 יום. עוד 23 ימים בתוך חודשי אב ואדר (16 ימים מט"ו עד ל אב ושבעה ימים בין א ל-ז' אדר) = 200 ימים.

מתוך ה-200 ימים הללו נוריד 28 שבתות (200/7) שבהן אסור לבקש צרכיו - יוצא שנשארו 172 ימים. 172 ימים כפול שלוש תפילות הם 516 תפילות. ואולם משה התחיל להתפלל בבוקר ט"ו באב כי ה' היה מתגלה אליו תמיד בבוקר, וכך יוצא שמתפילת שחרית של ט"ו באב עד מנחה של ז' אדר, רגע לפני פטירתו, התפלל 515 תפילות.

דברים רבה יא,י: מנין שהתפלל משה באותו הפרק 515 פעמים? שנאמר: 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא' – [נקט הלשון 'ואתחנן' ולא הלשון 'ואתפלל'?] ש[ואתחנן] בגימטריה 515.

פני יהושע ברכות לב,ב: כל הדיבור היה בט"ו באב, דכיבוש סיחון ועוג היה ביום בו כלו מתי מדבר. צא וחשוב מט"ו באב עד ז' אדר עולה 200 יום [שלושה חודשים מלאים ושלושה חסרים – 177 יום,

² ראו כאן על התכתבויות שניהל עם הרבי מליובאוויטש בנושא התנהלות הלכתית באניות שהעלו יהודים ארצה, <http://shturem.net/index.php?section=news&id=47284>

ועוד 16 יום באב ו-7 באדר]. ידוע שבשבת אין היחיד שואל צרכיו וכשתחסיר 28 שבתות בתוך 200 יום נשאר 172 ימים. שלוש תפילות בכל יום הרי 516 תפילות. אמנם כיון שלא היה הדיבור מתייחד עם משה אלא ביום, החל להתפלל בט"ו באב שחרית ולכן התפלל באותו יום רק שתי תפילות. וכך מט"ו באב עד ז' אדר שמת בו בשעת מנחה כמובא במדרש – הרי לך חשבון מכוון של 515 תפילות].

עד כאן נקודה ראשונה במעלת ט"ו באב: יום בו בטלה גזירת המרגלים וכלו מתי מדבר, ולכן עלתה במשה המחשבה שגם תבטל גזירת עצמו והחל להתחנן על ביטולה. מכאן נמשיך לנקודה הבאה: מה קשר העניינים לכך שקבעו בו ביום את חג השידוכים הירושלמי? היינו מה הקשר בין היום בו בטלה גזירת המרגלים לקביעת חגיגת נישואים?

ישנה שיחה נפלאה מהרבי אודות מהות יום ט"ו באב על כלל האירועים ההיסטוריים שאירעו בו ובסוף השיחה מקשר את הדברים גם לחג השידוכים.

ג. הגמרא עצמה מקשה מה קרה בט"ו באב שהפך ליום טוב גדול מכולם. ומצביעה על שישה אירועים היסטוריים שהתרחשו ביום זה במהלך הדורות. נזכיר כמה מהם:

האירוע הראשון מבחינה כרונולוגית הזכר לעיל: יום בו כלו מתי מדבר.

אירוע קדום נוסף: 4. יום שהותר שבת בנימן לבוא בקהל.

לאחר מעשה "פילגש בגבעה", בו התעללו בני בנימין באישה פילגש שעברה ביישוב שלהם, הוחלט בעם ישראל להימנע מנישואים עימם כצעד חריף של מחאה. אמנם הזמן חלף וכולם הבינו שבני שבת בנימין ייכחדו בלא נשים, לכן זקני העם החליטו להתחכם ולפרוץ את החרם בדרך חריגה: הם הציעו לבני שבת בנימין לצפות בבנות שילה המחוללות בכרמים בט"ו באב ולקחת משם נשים. וכך התבטל החרם בט"ו באב.

עוד אירוע מימי התנ"ך שהתרחש בסוף ימי המקדש הראשון: יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל ואמר לאיזה שירצו יעלו.

לאחר מאות שנים בהם היה גבול סגור באמצע הארץ, בין מלכות ישראל בשומרון למלכות יהודה בירושלים ובני השומרון היו אסורים בעלייה לבית המקדש (שתי מדינות לעם אחד...). בט"ו באב פתח מלך ישראל האחרון, הושע בן אלה, את הגבולות ואפשר לכלל ישראל לשוב ולעלות לירושלים.

לבסוף מביאה הגמרא טעם שהוא הטעם העיקרי מכולם. הוא נאמר בשם שני חכמים ולא אחד:

תענית לא, א: רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו, יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין.

אש המזבח הייתה בוערת 24 שעות ביממה והיו מעלים עליה קורבנות. לשם כך נדרשה אספקה גדולה של גזרי עצים עבור הבערת האש והייתה זו "חזקה" של מספר משפחות בירושלים לנדב את קרבן העצים. אומרת הגמרא כי מנהג המשפחות הללו היה לסיים את כל תרומת העצים עד טו באב, משום שהחל מיום זה תש כחה של חמה והעצים נעשים לחים ומעלים תולעים. לכן היו כורתים את כל העצים עד טו באב ומייצרים מראש אספקה לחצי שנה קדימה, עד חודש ניסן הבא.

מה הנקודה כאן? מה הלז הפנימי שכורך את כל האירועים הללו שאירעו במרחק מאות שנים זה מזה? הרבי מליובאוויטש ענה תירוץ מבריק שמחבר הכול יחד: ט"ו באב הוא התיקון של תשעה באב. אם ימי החודש הראשונים מסמלים את הריחוק בין הקב"ה וישראל ואת הריחוק בין ישראל עצמם, בט"ו באב הכול התהפך והקב"ה בחר בישראל וישראל בחרו זה בזה.

בראש ובראשונה, בא הדבר לידי ביטוי בכך שבו כלו למות מתי מדבר: גזירת המרגלים הייתה בתשעה באב ובו מאסו ישראל בארץ חמדה ומכאן מאסו בקב"ה עצמו. הנה בחמישה עשר באב מחל

ה' לישראל ופסקו למות מתי מדבר. כאן נתקן הריחוק של תשעה באב והתגלה עומק הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל ולאוקי ישראל.

בהמשך לזה נקבע יום זה כדי לסמל את ההיפך ממהות תשעה באב, משנאת החנם שהביאה לחורבן. בכל כמה שנים הזדמן מאורע שעניינו היה התעלות מעל המפריד בין השבטים והתלכדות לעם אחד ושבת אחד. לכל אורך הדורות נעשו מעשים שהדגישו את העובדה ש'שלי שלך ושלי שלי'.

הופסק החרם כנגד בני שבט בנימין. ביטלו את גדר ההפרדה שקרעה את ארץ ישראל לשתי מדינות לעם אחד. והדבר בא לידי ביטוי מיוחד בכך שהקדימו ותרמו את העצים עבור המזבח: המשפחות שתורמו את העצים עשו זאת עבור **קרבתו שהביאו יהודים אחרים**. הם היו יכולים לטעון כי מי שמביא קרבן לעצמו אמור להביא גם עצים בעצמו עבור שריפת הקרבן, בכל זאת פתחו את לבם עבור החטאים של האחרים.

יתירה מכך: הם היו יכולים לדחות את הנתינה עד שייגמר מלאי העצים וכאשר אותם יהודים ירצו להביא קרבנות בעוד חצי שנה הם ידאגו להם אז. אולם הם **הקדימו ותרמו חצי שנה מראש כדי לפרגן ברווח לאלו שביאו קרבנות**.

כעת אפשר להבין היטב שדווקא יום זה נבחר להיות חג השידוכים הירושלמי: ישנו רעיון מרגש מאוד בספר "כלבו", אחד מספרי ההלכה החשובים מתקופת הראשונים. לדעתו, היה זה **החג של המעוכבים**. חג ההזדמנות השנייה עבור הבנות המבוגרות שלא נישאו והקהילה חוללה אירוע יוצא דופן בכרמים כדי לשדך אותן. (יש לדייק כן בגמרא: "ומי שאין לו אישה – נפנה לשם").

ולכאורה אין יום מתאים לכך מיום חמישה עשר באב, בו כל אחד יצא מגפנו ותאנתו וחשב אחד על הכאב שרובץ בביתו של יהודי אחר, כאמור לעיל בארוכה.

כלבו סימן סב: ואין זה תימה [מנהג שנראה כפריצות]? אבל המנהג בשביל הבנות שאין יד אביהן משגת להשיאן והיו יושבות עד שתלבין ראשן אם לא המנהג הזה.

הרבי מוסיף כי גם סדר היציאה למחול שיקפה אחדות ואכפתיות עמוקה. הגמרא אומרת כי הבנות לא היו לבושות בבגדי לבן **שלהן**, אלא כל אחת שאלה בגד מחברתה שפחותה ממנה בדרגה: בת מלך לקחה מבת כהן גדול, בת כהן גדול לקחה מבת סגן כהן גדול, וכך נוצרה **השוואת תנאים וסיכויים יחסית**. המעשה הזה סימל יותר מכל את היות ט"ו באב **לחג האהבה האמתית**: חג **אהבת ישראל**.

מספרים על יהודי פשוט שנכנס לבית הכנסת בליל שמחת תורה ונסחף בלהט הריקודים. הוא ראה את תלמידי החכמים רוקדים עם התורה באהבה וגם הוא הצטרף אל הריקודים. הרב – שכנראה לא היה חסיד – לא היה יכול לסבול את פרץ השמחה שלו ושאל בסרקזם: "האם למדת כל כך הרבה תורה שאתה יוצא מגדרך בשמחת התורה?!"

"רבי", השיב היהודי בעיניים נוצצות, "חתונה אצל אח שלי היא גם שמחה גדולה..."

ליקוטי שיחות כד/53,56 והערות 2-61: סיבת החורבן הייתה מפני שנאת חנם, וההיפך מזה נפעל בט"ו באב לפי כל הטעמים: יום שהותר שבת בנימין לבוא בקהל, יום שביטל הושע בן אלה פרדסאות, וכל שכן לפי הטעם ש'פסקו מלכרות עצים למערכה', שזאת צדקה הן עבור קרבנות היחיד והן עבור קרבנות הציבור ... ובאופן שיהיו עצים מוכנים מראש עד חודש ניסן לאחרי זה.

ועפ"ז מובן שהיום טוב דט"ו באב נחוג בכך ד'בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים, שמבלי הבט על הפערים בין הסוגים בבנות ישראל, יוצאות יחד במחול, בשלום ובאחדות. ובמיוחד לפי דברי המשנה והגמרא ש'יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו, בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול שואלת מבת סגן וכו', שכל זה מעצים את השלום והאחדות עד שכל אחת מכניעה עצמה לקבל ממי שנמצאת נמוך ממנה.

ואולי יש להוסיף בדרך אפשר: בכך אפשר לבאר מה שחגיגת השידוכים נקבעה ליום הגדול והקדוש, **יום הכיפורים**. משום שאין דבר מעורר את הקב"ה למחילה וסליחה, יותר מישראל שדואגים זה לזה ומביאים שמחה לבית ששורר בו הצער והעיכוב.

ד. נסיים בגישה פרקטית ונוגעת לחיים בקשר עם חגיגת השידוכים: מחקרים רבים עוסקים בשאלה מה התכונה החשובה ביותר לשימור הקשר הזוגי לאורך זמן? מה התכונה החיונית ביותר ללמד את הבחורים והבחורות לפני החתונה ולהכין אותם לחיים המשותפים?

הנה רעיון: המומחה הגדול ביותר לזוגיות היה שלמה המלך, מי שזכה גם לכינוי 'החכם מכל האדם'. לפי המסורת, שלמה היה נשוי לאלף נשים – יהודיות ונוכריות שהתגיירו – וכך צבר הרבה מאוד הבנה במערכת הזוגית. שלמה סיכם בשני משפטים מפורסמים את מה שלמד על המערכת הזוגית.

בספר משלי אומר שלמה: "מצא אשה מצא טוב". זה אחד המשפטים המאושרים שנכתבו אי פעם: האישה היא הטוב המושלם. אם יש לאדם פינה חמה לחזור אליה – יש לו הכול.

אולם בספר קהלת אומר שלמה: "ומוצא אני מר ממוות את האישה". אישה?! נישואים?! המוות ח"ו כבר עדיף. ובכן, איך אדם חכם, שלא סבל מפיצול אישיות, אומר שני משפטים כה סותרים?

כמובן, אפשר למצוא הסברים פשוטים. למשל, החיים הם רכבת הרים של מצבי רוח ואת המשפט הראשון אמר ברגע של קרבה ואילו את השני הפטיר אחרי עוד מריבה הגונה. אפשר לטעון כי המשפט הראשון נאמר אודות אותה אישה שהתאימה לו והאחר נאמר על 999 הנותרות.

הבעיה היא שחז"ל חשבו ששני המשפטים נכונים גם יחד ולמעשה, הם שני המשפטים החשובים ביותר שבני זוג אמורים לשמוע בתחילת החיים. הם ה-gps לחיים מאושרים. כך מספרים חז"ל (ברכות ח,א): המנהג בארץ ישראל היה לגשת אל החתן באירוע החתונה וללחוש לו באוזן: "מצא או מוצא?" ההסבר הפנימי בכך הוא: תזכור את שני הפסוקים "מצא טוב" או חלילה "מוצא אני מר ממוות". ביכולתך לחיות את החיים בצורה של "מצא אישה" ואז "תמצא טוב" וביכולתך לחיות את החיים בצורה של "מוצא אני" ואז המערכת תהפוך חלילה להיות "מרה ממוות".

פירוש חסידי אומר כך: הסוד החשוב ביותר לקשר זוגי הוא **כבוד, מתן ערך**. בני אדם מקימים בית עם האדם שהם בטוחים שיהפוך אותם להיות גדולים ממה שהם. וזה ממשיך להיות הדבק שמחזיק את הנישואים. הבית אמור להיות המקום בו תמיד נהיה האחד והיחיד והאחת והיחידה.

זה מה שאומר שלמה: הפסוק הראשון מתאר גבר כזה ש"מצא אישה", הוא יודע שיש אישה בבית והוא מעמיד אותה במרכז עולמו. הוא מעניק לה הערכה - ואז ימצא טוב. הפסוק השני מתאר גבר כזה ש"מוצא אני", מצבי הרוח שלו קובעים את הקצב והוא אינו רואה מעבר לדבשת של עצמו. במקרה הזה, הכיוון הוא "מר ממוות" ח"ו – כי כל צד יסחוב לכיוון התקפי הזעם של עצמו.

וזאת אולי הטרגדיה הגדולה של הנישואים: ניכנס לישיבה ונשאל בחור שעומד לפני נישואים מה החובות של גבר בבית? הוא יענה: להביא פרנסה, ללדת ילדים, לחנך אותם. סביר להניח שהוא לא יענה את הדבר הפשוט: להעצים את אשתו. להיות האדם שזמין לה תמיד, שבשבילו היא הייתה ותישאר 'התמונה על מסך הטלפון'.

אבל אי אפשר בלא זה: בעוד שבעבר התחתנו אנשים בשביל פרנסה, כיום אפשר להתפרנס היטב שלא במסגרת הנישואים. הסיבה שבכל זאת אנשים מתחתנים כי הם רוצים מקום אחד בו יהיו יותר גדולים ממה שהם. כל זמן שלא נעמיד את הערך הזה במרכז – לא נוכל לשקם את מצב הנישואים. מנגד, בנים ובנות שיקבלו את ההכנה הזו לנישואים ויבינו שכיום השותפות הרגשית היא מרכז המחויבות של בני הזוג – יזכו לחיים מאושרים לאורך ימים.

הערה הובא מחקר מרתק בנושא³.

³ ד"ר ג'ון מרדכי גוטמן הוא יהודי תלמיד חכם מארצות הברית שנחשב לאחד מחוקרי הזוגיות החשובים בעולם. בארבעים השנים האחרונות הוא מנהל "מעבדת אהבה", בה עוקב אחרי החיים של זוגות ומנתח את סודות ההישרדות או אי ההישרדות שלהם. כיום, ממרום נסיונו העשיר, הוא יכול לשבת עם זוג לפגישה קצרה ואחריה להעריך את הסיכויים שלהם לשרוד עוד שלוש שנים ביחד. מקורביו אומרים שהצלחה שלו עומדת על יותר מתשעים אחוזים.

נסיים: התורה מטילה על הגבר שלוש חובות בסיסיות כלפי אשתו: "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". לספק את מזונותיה, לקנות לה בגדים ותכשיטים, ולתת יחסי אישות.

מה פירוש המילה "עונה"? מדוע חובת האישות מתוארת כך? ההסבר הפשוט הוא מלשון "עונתיות", זמן, שכן בני זוג צריכים לקבוע זמנים מיוחדים. אבל יש הסבר מרומם אצל האדמו"ר הצמח צדק (אור התורה שמות ד א'ש"ד): "עונתה מלשון 'יעננו ביום קראנו', 'והיה ביום ההוא **אענה** נאום ה'".

המחויבות העיקרית של הבעל היא **להיענות**. להיות בשבילה. לחשוב על השאלה הפשוטה: **מה היא זקוקה ממני? איך אוכל לכבד ולהעצים אותה?** כאן טמון הסוד החשוב ביותר לקשר הזוגי.

קרדילולוג בעל שם עולמי פנה אל הרבי מליובאוויטש בשאלה: 'מבחינה מקצועית אני מרגיש סיפוק רב. יש לי שם בינלאומי כמנתח לב בכיר ומגיעות אליי פניות מקצועיות מכל העולם. אבל מבחינה משפחתית אני שרוי בתחושת החמצה ותסכול. שעות העבודה נמשכות אל תוך הלילה וגולשות אל סופי השבוע, ואינני פוגש כמעט את אשתי וילדיי.'

כיצד אוכל לאזן בין שתי משימות חיי? הרבי השיב: 'גם אני נמצא באותה סיטואציה וזה הפתרון שלי: אני מקפיד לשבת עם רעייתי, הרבנית, לעשרים דקות רגועות ושקטות על כוס תה מדי ערב וערב, ועשרים הדקות הללו חשובות בעיניי באותה מידה כמו הנחת התפילין בבוקר'.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

במחקר שנערך בשנת 1990, עיצב גוטמן מעבדה בקמפוס האוניברסיטה שתראה כמו מקום חופשה עם לינה וארוחת בוקר. הוא הזמין 130 זוגות טריים לבלות את יומם וצפה בהם בזמן שעשו את מה שזוגות עושים בדרך כלל בחופשה: בישול, ניקיון, האזנה למוזיקה, אכילה, שיחוח, וביילוי יחד. במחקר זה חשף גוטמן תגלית מכרעת שעומדת בלב הסיבה לכך שמערכות יחסים מסוימות משגשגות, בעוד האחרות נחרבות. לאורכו של היום היו הזוגות שולחים "בקשות חיבור" זה לזה. נניח שהבעל חובב ציפורים והבחין פתאום בחוחית (ציפור שיר קטנה) מעופפת בחצר. הוא יאמר לאשתו: "תראי את הציפור הזו בחצר". הוא מבקש סימן להתעניינות או תמיכה מצידה. לאשתו, יש בחירה. היא יכולה להפנות אליו את הראש או לסובב אותו הצידה. למרות ש"הצעת" הציפור עשויה להיראות מטופשת, היא מגלה הרבה על בריאות מערכת היחסים. היא חושפת את השאלה האם האישה חושבת שהצעותיו של הבעל הן מספיק חשובות כדי לגלות שותפות. היו בני זוג שהפנו את הראש לעבר השותפים שלהם וקיבלו את "ההצעה", גילו עניין ותמכו בה. אך היו שלא הגיבו או הגיבו בקצרה והמשיכו לעסוק במה שעשו כמו צפייה בטלוויזיה או קריאת עיתון. לפעמים הם אפילו הגיבו בעוינות ואמרו משהו כמו: "תפסיק להפריע לי, אני באמצע לקרא". התגובה להצעות הללו הייתה מכרעת לבריאות הזוגיות: הזוגות שהיו יחד לאחר שש שנים, הפנו את ראשם להצעות בן הזוג 87 אחוזים מהזמן ו-9 מתוך 10 הפעמים תמכו בצרכים הרגשיים שלו. לעומתם, זוגות שהתגרשו תוך 6 שנים היו אלו שהפנו את ראשם להצעות רק ב-33 אחוזים מהזמן.